

УДК 599.4 (477)

Бобкова О. О.

ДО ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ ЕКТОПАРАЗИТОФАУНИ КАЖАНІВ УКРАЇНИ

Кажани є найбільш вразливою групою хребетних, і більшість їх видів мають охоронний статус в міжнародних та національних “червоних” списках. Кажани мають велике господарське значення, оскільки знищують безліч комах, які завдають шкоди господарству, а також відіграють важливу роль у відкладанні цінного природного добрива — гуано. Тому дуже важливим питанням є вивчення факторів, що задають шкоди кажанам. Одним зі значних факторів являються ектопаразити.

Епідеміологічне та епізоотологічне значення ектопаразитів велике, тому що ектопаразити на різних стадіях розвитку є кровососами та носіями збудників різних захворювань, наприклад чуми, туляремії, рикетсіозів. Між кажанами та іншими тваринами існує обмін ектопаразитами, що збільшує ймовірність обміну інфекціями з птахами, хижими ссавцями тощо. Є види ектопаразитів кажанів, які можуть нападати на людину. Кровосисні членистоногі грають значну роль у підтримці вогнищ різних хвороб у природі. Крім цього ектопаразити завдають чималої шкоди кажанам, що не сприяє підтриманню життєздатності їх популяцій.

Вивчення систематики та біології різних груп живих організмів стає все більш актуальним у зв'язку з проблемою інвентаризації та збереження біологічного різноманіття.

Стан вивченості

Спеціальних досліджень ектопаразитів кажанів в Україні не проводили. Подібні дослідження відомі для Польщі, Молдові [7], Азербайджану [5]. В Україні вивчали здебільшого ектопаразити птахів, гризунів, хижих і свійських тварин, і лише частково ці роботи торкалися кажанів. Існують праці, присвячені окремим групам, що включають паразитів (гамазові, іксодові, тромбідіформні кліщі, блохи, клопи). Для деяких груп дані взагалі відсутні (напр., кровососки, Nycteribiidae). Що стосується України, її територія досліджена паразитологами нерівномірно: вивчені Закарпаття [3], Одещина (за [4]), Крим і частково Поділля [2], проте навіть в цих випадках кажанів не завжди брали до уваги.

Екологія і коло хазяїв у паразитів кажанів

Формування паразитофауни тварин відбувається під впливом різних чинників як біотичного, так і абіотичного характеру; найбільш суттєва роль належить філогенетичним і екологічним компонентам.

Наочно ця закономірність виявляється у процесі формування паразитофауни кажанів, котрим властива виражена філогенетична і екологічна ізольованість від інших тварин, наслідком чого є і вкрай висока специфічність видів, родів і, почасти, родин паразитів. Відокремленість кажанів від інших груп, що майже виключає обмін паразитами, є причиною відносної бідності їхньої паразитофауни. Зокрема, відоме різноманіття паразитофауни гризунів пояснюють більш широкими їх біоценотичними зв'язками з іншими групами наземних хребетних [1].

Поряд із яскраво вираженою автохтонністю паразитофауни Microchiroptera еволюція їх паразитів була спрямована як на розширення кола хазяїв, так і на інтенсивне видоутворення, в результаті чого багато автохтонних для кажанів родів об'єднують велику кількість видів. З іншого боку, для більшості паразитів кажанів властиве широке коло хазяїв. Так, тільки в Молдові кліщі *Spinturnix acuminatus*, *S. myoti*, *Ichoronyssus flavus* і *Steatonyssus musculi* знайдені у 5 видів хазяїв кожний [1].

На території України зареєстровано 26 видів кажанів [6]. Серед них виділяють як осілі, так і мігруючі види. Хоча кожен з видів кажанів має специфічну ектопаразитофауну, всередині кожної з їх екологічних груп спостерігається певна схожість ектопаразитофауни (як, наприклад, у рудої та малої вечірниць — перелітних видів), з іншого ж боку, між ектопаразитофаунами представників різних груп помітні досить великі розбіжності (наприклад, між підковоносами та нетопирами).

Зважаючи на вищесказане, треба наголосити, що структура і характеристики ектопаразитофауни кажанів, а також взаємовідношення між кажанами та їх паразитами є цікавими в епідеміологічному, епізоотологічному і екологічному плані і потребують уваги багатьох дослідників.

Література

1. **Андрейко О. Ф.** Эколого-фаунистическая характеристика паразитофауны млекопитающих Молдавии // Паразиты животных и растений. — М.: Наука, 1968. — Вип. 4. — С. 90-101.
2. **Белоконь Е. М.** Гамазовые клещи и блохи мелких млекопитающих на территории западных областей Украины. Автореф. дис. ...канд. биол. наук. — Львов: Изд-во Львов. ун-та, 1965. — 24 с.
3. **Высоцкая С. О.** Блохи мелких млекопитающих западных областей Украины // Паразитол. сб., 22. — 1964. — С. 153-177.
4. **Гуца Г. И.** К вопросу изучения фауны тромбикулид СССР // Второе акарологическое совещание. Ч. 1. — Киев: Наук. думка, 1970. — С. 171-172.
5. **Дубовченко Т. А.** Эктопаразиты летучих мышей Азербайджана: Автореф. дис. ...канд. биол. наук. — Баку, 1968. — 30 с.
6. **Загороднюк І., Постава Т., Волошин Б.** Польовий визначник кажанів підземних порожнин Східної Європи. — Краків-Київ: PLATAN, 1999. — 45 с.
7. **Пинчук Л. М.** Гамазовые клещи млекопитающих Днестровско-Прутского междуречья. — Кишинев: Шнитца, 1976. — 288 с.

Summary

Bobkova O. — In this work author raise a question of bat ectoparasites study. Circle of bat ectoparasites host and correlation of ectoparasite fauna by ecology of hosts is considered. A necessity of more detailed parasitological investigations of bats is grounded.